

**«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран  
г1ирсийн паспорт.**

<b>Рог 1. №</b>	<b>Мах хадоран г1ирсан ц1е</b>	<b>Чийрик</b>	<b>Х1оттийнарг</b>
<b>2 класс</b>			
1.	Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Школан беш».	I	Солтаханов Э. Х. Солтаханов И.Э. Юьхьанцарчу классашна диктанташ, 1-4 класс. Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2012 год
2.	Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Лийчаэхар»	II	Солтаханов Э. Х. Солтаханов И.Э. Юьхьанцарчу классашна диктанташ, 1-4 класс. Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2012 год
3.	Кхоалг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Б1аьсте схьакхачар».	III	Солтаханов Э. Х. Солтаханов И.Э. Юьхьанцарчу классашна диктанташ, 1-4 класс. Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2012 год
4.	Шеран жам1даран талламан диктант «Хьуьнхахь»	IV	Солтаханов Э. Х. Солтаханов И.Э. Юьхьанцарчу классашна диктанташ, 1-4 класс. Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2012 год

**«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран  
г1ирсийн фонд. 2 класс.**

**1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Школан беш».  
2 класс.**

**Школан беш.**

Школан йоккха беш ю. Дукха дитташ ду бешахь. Дешархоша белхаш бо бешахь. Цара дика 1алашйо иза. Цундела дитташ т1е стоьмаш а латабо.

**2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Лийчаэхар»  
Лийчаэхар.**

Аьхка йовхачу хенахь тхо х1ор дийнахь доьлху хи т1е. Лийча дика айма йолуш меттиг хаь тхуна. Лекха боцчу берда т1ера чукхийсала тхо. Хи т1ехула некадеш , юьйсина буьрка санна, лела тхо. Хаза хуьлу аьхка луйчуш!

**3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Б1аьсте  
схьакхачар». 2 класс.**

**Б1аьсте схьакхачар.**

Б1аьстей, 1ай кьовсаделла . Шен меттиг д1айобхура б1аьстено . Дуьхьалделира 1а .Схьахьаьжира бовха малх. Дилхира 1а, охьадуьйладелира ладарш. Д1алецира б1аьстено шен меттиг. Зезагашца аренаш кьарзйира хазахеттачу б1аьстено.

**4. Шеран жам1даран талламан болх «Хьуьнхахь». 2 класс.  
Хьуьнхахь.**

Ціена ду хьуьнхара х1аваь. Абу хьуьнха талла воьду. Жаьла а дуьгу цо шеца. Хьун тийна хета. Амма хьуьнхахь кхехкаш дахар хуьлу. Цхьанхьа тебна цхьогал доьду ,кхечанхьа хьуьнан к1оргехь генаш кегдеш лела партала ча.

### **I-IV классийн дешархойн ненан маттах долчу хаарийн х1итточу оценкийн барамаш**

#### **I-IVклассашкахь ечу талламан диктантийн мах хадор.**

Диктант – иза офографех а, пунктуацех а долу хаарш талларан кеп ю.

Талламан дешнийн диктанто зов кхета хала йолу офограммаш. Иза хила йиш ю х1окху дешнийн барамехь:

- 5 класс-15-20 дош
- 6 класс-20-25 дош
- 7 класс- 25-30 дош
- 8 класс- 30-35 дош
- 9 класс- 35-40 дош.

#### **Текст хоржуш, кху некъех пайдаэца беза:**

1. Диктантан текст шен чулацамехь дешархой кхеташ а, х1инцалерчу литературни метган лехамашца юьззина нийса йог1уш а хила еза.
2. Диктантан дерриге а дешнаш дешархошна кхеташ хила деза. К1езиг лелош а, девзаш доцу а дешнаш довза а довзуйту, доски т1е д1а а яздо.
3. Диктантан текстехь хала дешнаш хилахь, цу дешнийн нийсаяздар дешархоша 1амийна а дацахь, и дешнаш доски т1е д1аяздо.
4. Текст йоьшучу хьехархочо д1аешар литературни нийса а, муха яздан деза, дешархошна д1а ца хоуйтучу кепара а хила деза. Масала, *к1айн, 1ежийн, халкъан* бохучу дешнашкахь, литературни аларан норманашца цхьаьна а дог1уш, чаккхенгара н ца олу, ткъа *саьрмик, чег1ардиг* дешнашкахь г-ний, к-ний хьалхахь долу и а долуш санна олу.
5. I чийрик чекхдаллалц текстан барам кхул хьалхарчу классехь хилларг магабо.

#### **I-IV классийн дешархойн диктантийн мах хадорехь хьехархочо куьйгалла оьцу кху некъех:**

1. Диктантехь орфографически а, пунктуационни а г1алаташ къаьст-къаьстина лору, оценка юкъара юьллу.
2. Диктантана «5» дуьллу, нагахь цхьа а орфографически г1алат дацахь я цхьаннал сов пунктуационни г1алат ца хилахь.

3. «4» дуьллу, кхааннал сов орфографически а, щиннал сов пунктуационни а гIалат ца хилахь (я шиь орфографически, кхоь пунктуационни гIалат хилахь).
4. «3» дуьллу, ялханнал сов орфографически а, пхеаннал сов пунктуационни а гIалат ца хилахь (я 5 орфографически, 5 пунктуационни гIалаташ хилахь).
5. «2» дуьллу, иттаннал сов орфографически а, пхеаннал сов пунктуационни а (я бархIаннал сов орфографически а, ворхIаннал сов пунктуационни а) гIалаташ ца хилахь.
6. «1» дуьллу, нагахь 2 дуьллучул гIалаташ сов хилахь.

Дсшархочун балха тIехь гIалат лара деза, орфографически а, пунктуационни а, муьлхха а бакьо талхош, диктант язьяле оцу классехь я цул лахарчу классашкахь Iамийнчух иза хилахь. Нагахь санна талламан диктантехь 5 ша дина нисдарш хилахь (нийса цаяздинарг нийсачуьнца хийцина) оценка цхьана баллана лагIйо, иштта оценка «5» ца дуьллу, диктантехь 3 я цул сов нисдарш хилча.

### **Оценка юьллуш, ца лоруш дуьту:**

1. Программехь йоцу я Iамийна йоцу орфографически а, пунктуационни а бакьонаш талхош долу гIалаташ/
2. Тилкхаздаьлла гIалат (описка) лору, масала, *белхало* хила дезачохь *белхано* яздинехь, *луьйре* хила дезачохь *луьйле* яздинехь.
3. Нохчийн маттахь зевне мукъаза й (йот) яздар, масала: йоза хила дезачохь *еза* яздахь, *йоIу* (eIу), *юьрта*хь (йуьртахь), *юьгу* (йуьгу) яздахь.
4. Орам ларбеш а, ораман аьзнаш хийцалуш а терахьдешнаш яздар, масала: *исс* - *иссалгIа*-*уьссалгIа*, *итт* - *итталгIа* - *уьтталгIа*.
5. Кьовсамечу мсттигашкахь чолхечу дешнийн нийсаяздар, масала: *пайдаэцар* - *пайда эцар*, *нийсаяздар* *нийса*- *яздар*, *гIодар* - *гIо дар*, и. дI. кх.
6. Дешнашкахь дифтонгаш язъяр: *къега*- *къиэга*, *терса*- *тиэrsa*, *оza*-*уoza*, *exa* - *йиэxa*, и. дI. кх. а.
7. Цердешнийн кьовсаме яздар: *стогалла*- *стагалла*, *моx* – *мохан*-*механ* - *махан*, *морха*, и. дI. кх. а.

**Дешархоша далийтинчу гIалаташна юкъяра даккхий а, кегий а гIалаташ къасто деза.**

### **Даккхий гIалаташ лору:**

1. Хьалхенца Iамийна а, йозанехь алсам пайдаоьцуш а йолу орфографически, пунктуационни бакьонаш талхош долу гIалаташ:
2. Мукъазчу элпашна юккье яз деш долу къасторан хьаьркаш, масала: *хIаллакьхилла*, *меттахьхьайра*.
3. Дсшхьалхенца йолчу я чолхечу инфинитиван суффиксийн язъяр.
4. Хандсшних хиллачу тайп-тайпанчу къамелан дакьойн яздар (*оху* - *охуна* я *охана*, *тоьгу* - *тоьгуна* я *тоьгана*).

5. Хандешан ихначу хенан язъяр, масала: *бохура я бахара, моъттура я моттара*.

6. Кху кенара цѣрдешнийн яздар: дечиган я дечган, эчиган я аьчган.

7. Цѣрдешнийн а, билгалдешнийн а массо къобалыйна тѣэцна йолу яцыйнчу а, юьззинчу а форманийн язъяр, масала: *гѣуллакх я гѣулкх, гѣиллакх я гѣилкх*.

Дсшархочун балха тѣхь цхьамогIа (кхоъ я цул сов) цхьана бакъонна нислуш гIалаташ хилахь, диктантана оценка лакхаяккха мега, масала, дешан чаккхенга н яздарехь, доца шеконан элпаш (а, и, у,) яздарехь.

Комплексни талламан белхашкахь, диктантах а, тѣдилларех а (фонетически, лексически, орфографически, грамматически, пунктуационни) лаьттаху, ши оценка юьллу-хIора балхана шен-шен.

### **Тѣдилларийн мах хадорехь куьйгалла оьцу кху некъех:**

«5» дуьллу, массо а тѣдиллар нийса кхочушдинехь;

«4» дуьллу, тѣдилларийн  $\frac{3}{4}$  дакъа нийса динехь;

«3» дуьллу, болх ах я цул сов нийса бинехь;

«2» дуьллу, болх эханал кIезиг бинехь.

«1» дуьллу, цхьа а тѣдиллар кхочуш ца динехь.

### **Билгалдаккхар:**

Орфографически а, пунктуационни а гIалаташ, тѣдиллар кхочушдарехь дина долу, диктантан мах хадош лору.